

EHEAROME2020

Римско министерско коминике

A N E K C II

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN BFUG SECRETARIAT
2018-2020

Принципи и насоки за зајакнување на социјалната димензија на високото образование во ЕПВО

Подготвено од Советодавната група 1 на Групата за следење на Болоњскиот процес (BFUC) за социјална димензија

Вовед

Во Париското коминике од 2018 година беше препознаена потребата им се дадат насоки на земјите членки во врска со дефинирање и спроведување политики за подобрување на социјалната димензија на ЕПВО. Во овој документ е направен преглед на централните принципи и насоки за кои сметаме дека се основни за понатамошен развој на социјалната димензија во високото образование. Овој документ како почетна точка ја зема дефиницијата за социјална димензија дадена во Лондонското коминике од 2007 година, имено, дека составот на студентското тело што започнува, учествува и завршува високо образование на сите нивоа треба да соодветствува на хетерогениот социјален профил на општеството во целина во државите од ЕПВО. Исто така, Советодавната група за социјална димензија, ја надминува претходно споменатата дефиниција и ја проширува дефиницијата нагласувајќи дека социјалната димензија опфаќа создавање инклузивна средина во високото образование што поттикнува еднаквост, диверзитет и е отворена за потребите на локалните заедници.

Принципите и насоките во рамките на овој документ ја надополнуваат стратегијата на ЕПВО за „Проширување на учеството за еднаквост и раст“ од 2020 година¹, која ја донесоа министрите во Ереван во 2015 година како начин за дополнително зајакнување на социјалната димензија, истовремено придонесувајќи за зголемен квалитет во високото образование. Социјалната димензија треба да ги поврзе меѓусебно принципите на пристапност, еднаквост, различност и инклузија во сите закони, политики и практики поврзани со високото образование на таков начин што пристапот, учеството, напредокот и завршувањето на високото образование ќе зависат пред сè од способностите на студентите, а не од нивните лични карактеристики или околности врз кои тие не можат директно да влијаат. Имајќи го предвид овој опсег, јавните органи треба да го поддржат спроведувањето на овие принципи и насоки со тоа што ќе понудат законска, финансиска, административна и информативна рамка што може да ги започне процесите на спроведување на локално ниво. Оваа рамка ќе промовира инклузивни стратегии, кои нудат и посебна поддршка за студентите од ранливите категории, студентите од непривилегирани средини и недоволно застапените групи студенти², но и потенцираат поопшти мерки и политики од кои може да имаат корист студентската популација и кадарот вработен во високообразовните институции.

Зголеменото учество на ранливи, непривилегирани и недоволно застапени групи во високото образование резултира со пошироки придобивки во однос на намалување на потребата од социјална помош, подобра здравствена состојба и поголема вклученост на заедницата. Во целина, овие пошироки придобивки претставуваат поткрепа за кохезивни, демократски општества во кои владеат социјалната правда, јавното добро, јавната одговорност и социјалната мобилност. Дипломските квалификации распространети во широка средина на граѓани значат подобри можности за вработување, повисока заработка и пренесување на сфаќањето за придобивките од високото образование на следната генерација и на нивните локални заедници. Освен што ги остварува обврските преземени од ЕПВО, изборот на холистички и проактивен пристап кон подобрување на социјалната димензија на високото образование дополнително помага да се забрза напредокот во остварувањето на Целите за одржлив развој на ОН.

Овие Принципи и насоки ја утврдуваат насоката за следната деценија на ЕПВО за јавните органи и високообразовните институции да ги интегрираат овие принципи во централните високообразовни мисии: учење и настава, научно истражување, иновации, размена на знаење и досег, институционално раковоство и управа, како и во политиките за зголемување на овластувањата на сегашните и идните студенти и

¹ Достапно на http://www.ehea.info/media/ehea.info/file/2015_Yerevan/71/5/Widening_Participation_for_Equity_and_Growth_A_Strategy_for_the_Development_of_the_SD_and_LLL_in_the_EHEA_to_2020_613715.pdf

² Глосарот на поими и дефиниции поврзани со дефинициите за ранливи, непривилегирани и недоволно застапени студенти е на крајот на документот.

високообразовниот кадар. Подобрувањето на социјалната димензија преку надминување на проширувањето на одредбите за пристапност и фокусирање на концептот „никој да не биде изоставен“ е клучен чекор напред при стремежот кон зајакнување на нашите општества и демократиите. Неопходно е да се пружи поддршка за средините на различно учење и тоа треба да се смета за инвестиција во општествата и јавните органи треба да ја преземат одговорноста и да осигурат дека предложените принципи и насоки се консултирани, приспособени на националните реалности и спроведени со цел да се гарантира подобра иднина за нашите високообразовни системи.

Принципите дадени во продолжение треба да се сфатат како изјави на високо ниво што служат како основа за концептуализација на различни политики за зајакнување на социјалната димензија. Насоките се препораки предвидени како совети за креаторите на политики во врска со тоа како треба да се спроведат принципите во практика. Поради тоа, овој документ во целина не треба да се гледа како список туку како основа за континуирано подобрување на политиките и нивно ефикасно спроведување на национално и институционално ниво.

Принципи

- Социјалната димензија треба да биде централна за високообразовните стратегии на системско и институционално ниво, како и на ниво на ЕПВО и на ЕУ.** Зајакнувањето на социјалната димензија на високото образование и поттикнувањето на еднаквост и инклузија за да се одрази различноста на општеството е одговорност на системот за високо образование во целина и треба да се смета за континуирана заложба.

Насоки:

Стратешката посветеност на социјалната димензија на високото образование треба да се усогласи со конкретни цели што можат да бидат интегрирани во постојните високообразовни политики или да се развиваат паралелно. Овие цели треба да се насочени кон проширување на пристапот, поддршка за учеството и за завршувањето на студиите за сите сегашни и идни студенти.

Во процесот на создавање стратегии треба да постои широк дијалог помеѓу јавните власти, високообразовните институции, претставниците на студентите и кадарот и другите клучни чинители, вклучително и социјалните партнери, невладините организации и луѓето од ранливите, непривилегираните и недоволно застапените групи. Овој широк дијалог треба да осигури создавање на инклузивни високообразовни стратегии што поттикнуваат еднаквост и диверзитет и се отворени за потребите на пошироката заедница.

- Законските регулативи или документите со политики треба да допуштаат и да им овозможат на високообразовните институции сами да ги развиваат сопствените стратегии за да ја исполнат јавната одговорност кон проширувањето на пристапот до високообразовните институции, учеството во нив и нивното завршување.**

Насоки:

Законските регулативи и административни правила треба да овозможат доволно флексибилност во дизајнот, организацијата и спроведувањето на студиските програми за да се одрази различноста на потребите на студентите. На високообразовните институции треба да им се овозможи да организираат студии за редовни и вонредни студенти, флексибилни режими за студирање, мешано учење и учење на далечина, како и да го признаат претходното учење (RPL) за да се приспособат на потребите на различната студентска популација.

Јавните органи треба да промовираат признавање на претходното неформално и информално учење (RPL) во високото образование бидејќи има позитивно влијание врз проширувањето на пристапот, преминот и завршувањето, еднаквоста и инклузијата, мобилноста и можноста за вработување. Признавањето на претходното учење овозможува флексибилни начини на доживотно учење во целиот образовен сектор, вклучително и високото образование. За спроведување на признавање на претходното учење е потребна ефективна соработка помеѓу високообразовниот систем, работодавците и пошироката заедница, а за да го овозможат ова националните рамки за квалификации треба да го олеснат транспарентното признавање на резултатите од учењето и сигурните постапки за осигурување квалитет.

- 3. Инклузивноста на целиот образовен систем треба да се подобри преку развивање на кохерентни политики од предучилишното образование преку школувањето до високото образование и во текот на доживотното учење.**

Насоки:

Важно е да се создадат синергии со сите нивоа на образование и поврзани области на политики (како што се финансиите, вработувањето, здравството и социјалната помош, домувањето, миграциите итн.) за да се развијат мерки за политики што создаваат инклузивна средина низ целиот образовен сектор што поттикнува еднаквост, диверзитет и инклузија и е отворена за потребите на пошироката заедница.

Политиките за социјалната димензија не треба да ги поддржуваат само тековните студенти туку и потенцијалните студенти во нивната подготовка и премин кон високото образование. Учеството во високото образование треба да биде опција во текот на целиот живот, вклучително и за возрасни во подоцнежните етапи на животот. Инклузивниот пристап треба да опфаќа пошироки заедници, високообразовни институции и други групи на чинители што заедно ќе создадат патеки кон повисокото образование.

Еднаквоста, различноста и инклузијата треба да имаат клучна улога во обуката на наставниците во пониското образование.

- 4. Веродостојните податоци се нужен предуслов за подобрување базирано на докази на социјалната димензија на високото образование.** Високообразовните системи треба да ја дефинираат намерата и целите за собирање на некои типови податоци, земајќи ги предвид особеностите на националните законодавни рамки. Треба да се развијат соодветни капацитети за собирање, обработка и употреба на таквите податоци за да се обликува и поддржи социјалната димензија на високото образование.

Насоки:

За да се развијат ефективни политики, потребно е континуирано собирање на национални податоци. Во границите на националните законски рамки, таквото собирање податоци треба да обезбеди информации за составот на студентското тело, пристапот и учеството, откажувањето и завршувањето на високото образование, вклучително и премин кон пазарот на труд по завршувањето на студиите и да овозможи идентификација на ранливи, непривилегирани и недоволно застапени групи.

Со цел така собраните податоци да може да се споредуваат на меѓународно ниво, треба да се работи на развивање категории за административно собирање податоци на ниво на ЕПВО преку Евростудент или слични истражувања. Со цел да се рационализира процесот и да се избегне административен товар на јавната администрација и високообразовните институции, овој развој треба да ги земе предвид постојните национални практики и релевантните процеси за собирање податоци.

Онаму каде што е релевантно и неопходно, таквите национални активности за собирање податоци може да се надополнат со дополнителни анкети, научни истражувања и анализи спроведени од високообразовните институции за подобро да се разбере ранливоста, непривилегираноста и недоволната застапеност во образованието, како и премини на студентите низ образовниот систем.

- 5. Јавните органи треба да имаат политики што им овозможуваат на високообразовните институции да осигурат ефикасно советување и насочување за потенцијалните и запишаните студенти со цел да го прошират нивниот пристап, учество и завршување на високообразовните студии.** Овие услуги треба да бидат кохерентни во целиот образовен систем со посебно внимание кон преминот меѓу различните нивоа на образование, образовни институции и на пазарот на труд.

Насоки:

Јавните органи треба да создадат услови што овозможуваат соработка помеѓу различните јавни институции што обезбедуваат услуги за советување и насочување заедно со високообразовните институции за да создадат синергии и да се избегне удвојување на слични услуги. Овие услуги треба да ги почитуваат принципите на јасност и ориентираност кон корисникот бидејќи мора да бидат лесно разбирливи за крајните корисници.

Во рамките на различно студентско тело треба особено да се посвети внимание на студентите со физички и психолошки здравствени предизвици. Овие студенти треба да имаат пристап до професионална поддршка за да се осигури нивниот успех во пристапувањето до високообразовните студии и нивното завршување. Посебен фокус треба да се стави врз спречување психолошки предизвици предизвикани од организацијата на студирањето и условите за живеење на студентите.

Јавните органи треба да ја разгледаат и можноста за основање институции по примерот на јавните правобранители што ќе имаат капацитет и знаење за да посредуваат во какви било конфликти, особено поврзани со прашањата на еднаквост што може да се појават при пристапувањето до или учеството во високото образование или судири што го попречуваат завршувањето на студиите.

- 6. Јавните органи треба да обезбедат доволно и одржливо финансирање и финансиска автономија на високообразовните институции со што ќе им се овозможи да изградат соодветен капацитет за да ја прифатат различноста и да придонесат за еднаквост и инклузија во високото образование.**

Насоки:

Системите за финансирање на високото образование треба да го олеснат остварувањето на стратешки цели поврзани со социјалната димензија на високото образование. Високообразовните институции треба да се поддржуваат и наградуваат за остварување на договорени цели во проширувањето на пристапот, зголемувањето на учеството и завршувањето на високообразовните студии, особено во врска со ранливи, непривилегирани и недоволно застапени групи. Механизмите за остварување на тие цели не треба да имаат негативни финансиски последици по суштинското финансирање на високообразовните институции.

Системите за финансиска поддршка треба да се стремат да бидат универзално применливи за сите студенти, меѓутоа, кога ова не е можно, јавните системи за финансиска поддршка за студентите треба да бидат пред сè засновани врз потребите и треба да овозможат високото образование да биде финансиски пристапно за сите студенти, да поттикнуваат пристап до високото образование и да обезбедат можности за успех во него. Тие треба пред сè да придонесат за покривање на директните трошоци за студирање (школарина и материјали за студирање) и индиректните трошоци (на пример, сместување, кое станува сè попроблематично за студентите во ЕПВО поради зголемените трошоци за сместување, живеење и транспорт итн.).

- 7. Јавните органи треба да им помогнат на високообразовните институции да го зајакнат капацитетот за да можат да одговорат на потребите на различното студентско и наставно тело и да создадат ексклузивни средини за учење и инклузивни институционални култури.**

Насоки:

Јавните органи треба да ги поддржат високообразовните институции и да им обезбедат соодветни средства за да ја подобрат првичната и континуираната стручна обука за академскиот и административниот кадар со цел да можат да работат професионално и еднакво со различно студентско тело и кадар.

Секогаш кога е можно, надворешните системи за осигурување квалитет треба да се осврнат на тоа како се одразени социјалната димензија, различноста, пристапноста, еднаквоста и инклузијата во институционалните мисии на високообразовните институции, истовремено почитувајќи го принципот на автономност на другите високообразовни институции.

- 8. Програмите за меѓународна мобилност во високото образование треба да бидат структурирани и спроведени на начин што поттикнува различност, еднаквост и инклузија и треба особено да поттикнуваат учество на студенти и кадар со ранливо, непривилегирано или недоволно застапено потекло.**

Насоки:

Меѓународните искуства преку мобилноста во учењето го подобруваат квалитетот на резултатите од учењето во високото образование. Јавните органи и високообразовните институции треба да осигурат дека сите имаат еднаков пристап до можностите за учење што ги нудат националните и меѓународните програми за мобилност во учењето и обуката и активно да се соочат со пречките за мобилноста за ранливите, непривилегираните или недоволно застапените групи студенти и кадар.

Освен дополнителна поддршка за физичка мобилност, вклучително и целосна преносливост на грантовите и заемите низ целиот ЕПВО, јавните органи и високообразовните институции треба да ја олеснат употребата на информациска и комуникациска технологија (ИКТ) за да поддржат мешана мобилност и да поттикнат интернационализација дома преку вградување на меѓународната онлајн соработка во наставата. Мешаната мобилност претставува комбинација од период на физичка мобилност и период на онлајн учење. Таквата онлајн соработка може да се искористи за да се прошират резултатите од учењето и да се зајакне влијанието на физичката мобилност, на пример, преку поврзување на различна група учесници или да понудат поширок опсег на опции за мобилност.

9. Високообразовните институции треба да осигурат дека вклученоста на заедницата во високото образование промовира различност, еднаквост и инклузија.

Насоки:

Вклученоста на заедницата треба да се смета за процес преку кој високообразовните институции соработуваат со чинителите во заедницата за да преземаат заеднички активности од заемна корист. Како и политиките со социјална димензија, вклученоста на заедницата треба да биде вградена во суштинските мисии на високото образование. Заедницата треба да биде вклучена во наставата и учењето, научноистражувачката работа, размената на услуги и знаење и да соработува со студентите и кадарот и раководството на високообразовните институции. Таквата вклученост нуди холистичка основа што може да им помогне на универзитетите да се посветат на широк опсег на општествени потреби, вклучително и оние на ранливите, непривилегираните и недоволно застапените групи, а истовремено да си ги збогатат наставните, научноистражувачките и другите централни функции.

Чинителите во заедницата (на пример, локалните органи, културните организации, невладините организации, деловните субјекти, граѓаните) треба да имаат можност за значајна соработка со учесниците во високото образование преку отворен дијалог. Ова ќе создаде вистински партнерства меѓу универзитетот и заедницата што можат ефикасно да одговорат на општествените и демократските предизвици.

10. Јавните органи треба да започнат дијалог за политиките со високообразовните институции и другите релевантни чинители во врска со тоа како можат горенаведените принципи и насоки да се преведат и спроведат на национално системско и институционално ниво.

Насоки:

Таквиот дијалог за политики треба да овозможи развој на мерки за политики соодветни за предвидената цел, кои треба да ја почитуваат институционалната автономија, да избегнат непотребен административен товар, а со тоа и да овозможат конкретен напредок кон различноста, еднаквоста и инклузијата во високото образование.

Во опсегот на горенаведените принципи и насоки, од клучна важност се врсничката поддршка и размената на добри практики меѓу земјите од ЕПВО за да се олесни напредокот кон инклузивност на високообразовните институции.

Глосар на поими и дефиниции³

Глосарот ги дефинира трите центри поими во овој документ, имено, недоволно застапени, непривилегирани и ранливи студенти. Дефинициите не треба да се сфатат како законски дефиниции и следствено на тоа не се во судир со постојните законски регулативи туку се наменети како објаснувачки дефиниции што се употребуваат во врска со содржината на Принципите и насоките.

Недоволно застапени студенти:

Една група ученици е недоволно застапена во однос на одредени карактеристики (на пример, род, возраст, националност, географско потекло, социоекономско потекло, етнички малцинства) ако нејзиниот удел меѓу другите студенти е понизок од уделот на споредлива група во целата популација. Ова може да биде документирано при уписот, за времетраењето на студиите или при дипломирањето. Поединците обично имаат неколку недоволно застапени карактеристики, па поради тоа секогаш треба да се земат предвид комбинации од недоволно застапени карактеристики („интерсекционалност“). Дополнително, недоволната застапеност може да биде дел од различни нивоа на високото образование - студиска програма, факултет или катедра, високообразовна институција, високообразовен систем.

Оваа дефиниција е комплементарна на Лондонското коминике, „дека студентското тело што започнува, учествува и завршува високо образование на сите нивоа треба да ја одразува различноста на нашите популации“, но не ја опфаќа во целост.

Непривилегирани студенти:

Непривилегираните студенти често се соочуваат со специфични предизвици во споредба со нивните вршници во високото образование. Тоа може да има многу облици (на пример, инвалидитет, ниски приходи во семејството, мала или никаква поддршка од семејството, сираци, многу променети училишта, ментално здравје, бременост, помалку време за учење поради потребата од работа за издржување или грижа за некого). Непривилегираноста може да биде трајна, да се јавува повремено или само во ограничен период.

Непривилегираните студенти може, но не мора да припаѓаат на недоволно застапена група. Следствено на тоа, непривилегирани и недоволно застапени не се синоними.

Ранливи студенти:

Ранливите студенти може да бидат изложени на ризик од непривилегираност (видете погоре) и дополнително имаат посебни потреби (за заштита). На пример, бидејќи страдаат од болест (вклучително и ментално здравје) или имаат инвалидитет, бидејќи се малолетни, бидејќи дозволата за престој им зависи од успехот во студиите (а оттука и од одлуки на индивидуални наставници), бидејќи се изложени на ризик од дискриминација против нив. Овие ученици се ранливи во смисла дека можеби нема да можат да ја осигурат сопствената благосостојба или можеби нема да можат да се заштитат од опасност или експлоатација и имаат потреба од дополнителна поддршка или внимание.

³ Овој Глосар е наменет само за целите на овие Принципи и насоки.

**Co-funded by
the European Union**

This translation is co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

